

13.

BÖLÜM

MADDE BAĞIMLILIĞI VE PREKONSEPSİYONEL BAKIM, DANIŞMANLIK

Hacer YALNIZ DİLCEN¹
Birsen KARACA SAYDAM²

GİRİŞ

Prekonsepsiyonel bakım; bir kadının konsepsiyondan önce erken zamanda uygulaması gereken faktörleri vurgulayan, gebelikte maksimum etkiye sahip olan veya gebelik sonuçlarına biyomedikal, davranışsal ve sosyal riskleri tanımlama, bunları önleme ve değiştirmeyi amaçlayan bir dizi müdahale olarak tanımlanır. Prekonsepsiyonel bakım müdahalelerinin ana hedefi kadınlardır ve prekonsepsiyonel bakımın çekirdeği ise risk azaltmadır. Madde kullanım bozukluğu, tüm dünyada ve Türkiye’de prekonsepsiyonel dönem, gebelik süreci ve doğum yapanlar için önemli sağlık riskleri oluşturmaktadır. Alkol, doğurganlık dönemindeki kadınlar tarafından tüketilen en yaygın madde olup, onu tütün ve çeşitli yasadışı uyuşturucular izlemektedir. Kadınların prekonsepsiyonel dönemde madde kullanımı varsa, prenatal dönemde madde kullanımını da öngörülmektedir. Madde kullanım bozukluğu halk sağlığı müdahaleleri ile değiştirilebilir. Doğurganlık çağındaki kadınların önemli bir kısmı bu maddelerin bir veya daha fazlasını tüketir, böylece olumsuz sağlık sonuçları ve gebelik sonuçları riskleri artar. Gebe olan, gebeliği planlayan ve gebe kalma riski olan kadınlar için birincil basamak sağlık hizmetlerinde prekonsepsiyonel bakım önerilmektedir. Prekonsepsiyon bakım, anne ve yenidoğan sağlığı sonuçlarının hayati bir bileşeni olarak giderek daha fazla tanınmaktadır. Prekonsepsiyonel bakımdaki risk faktörleri, alkol, tütün, yasadışı maddeler olarak tanımlanan madde kullanımınıdır. Madde kullanım bozukluğunda prekonsepsiyonel bakım eksikliği, preterm doğumlar, doğum kusurları ve bebek ölüm oranına önemli etkiye bulunmaktadır. Prekonsepsiyonel bakım müdahalesinin bir parçası ola-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü

² Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü

motivasyonlarını artırır ve tedaviyi yarıda bırakmalarını engelleyebilir. Ayrıca tedaviye başlayan kadınlar sürekli izlenmeli ve motive edilmelidir.

Ebelerin üreme çağındaki kadınlara rutin olarak madde kullanımı taraması yapması, bu halk sağlığı sorununu çözmek için en etkili stratejidir. Madde kullanım bozukluğu olan kadınlar olumsuz davranışları ve maddeler hakkında kapsamlı danışmanlık içeren çok aşamalı bir yönetim yaklaşımı almalıdır. Gebelik öncesi ya da gebelik döneminde madde kullanımının maternal ve fetal birçok olumsuz etkisi bulunmaktadır. Gebeliğin geç fark edilmesi sonucunda birçok risk faktörüne maruz kalınması, gebelikte komplikasyonların gelişmesi ve fetüste anomalilere neden olması madde kullanımının en ciddi etkileridir. Madde kullanımına yatkın olan riskli kişilerin belirlenmesi özellikle prekonsepsiyonel dönemde, bu kişilerin uygun destek almaya sevk edilmesi oldukça önemlidir. Gebelik döneminde madde kullanan kişilerin tedavi amacıyla gebeliğini en az düzeyde etkileyecek farmakolojik ajanları kullanması, bu ajanları kullanmadığı takdirde fetüs ya da yenidoğanda gelişebilecek komplikasyonlar konusunda sağlık bakım uygulayıcıları dikkatli olmalı ve kadınlara eğitim verilmelidir. Yenidoğanda gelişebilecek olan yoksunluk sendromuna karşı gerekli önlemler alınmalıdır. Öncelikle sağlık bakım uygulayıcılarının gebelikte madde kullanımı konusunda eğitim almaları gebeleri doğru bilgilendirmelerinin ön şarttır.

Madde kullanım bozukluğu olan kadınlara daha etkili hizmet vermek için uzmanlaşmış bir eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Toplum ebeleri madde kullanan kadınları daha kapsamlı değerlendirmek ve bakım sağlamak için; yasadışı uyuşturucu kullanımı, aile içi şiddet ve zihinsel hastalıklar arasındaki ilişkilerin farkında olmalıdır. Uzmanlardan oluşturulan bürolar, gebe uyuşturucu kullanıcılarının tedavisine, bununla ilgili damgalanmanın azaltılmasına, madde kullanım bozukluğu olan gebe kadınların bakıma erişimlerinin kolaylaştırılmasına, bakım ve tedavi sürekliliğinin sağlanmasına yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

- Abdel-Latif M.E., Pinner J., Clews S., Cooke F., Lui K., Oei J. (2006). Effects of breast milk on the severity and outcome of neonatal abstinence syndrome among infants of drug-dependent mothers. *Pediatrics*, 117(6):e1163–e1169.
- Addis A., Moretti M.E., Ahmed Syed F., Einarson T.R., Koren G. (2001). Fetal effects of cocaine: an updated meta-analysis. *Reproductive Toxicology*, 15(4):341–369. [https://doi.org/10.1016/S0890-6238\(01\)00136-8](https://doi.org/10.1016/S0890-6238(01)00136-8)
- Bernstein I.M., Mongeon J.A., Badger G.J., Solomon L., Heil S.H., Higgins S.T. (2005). Maternal smoking and its association with birth weight. *Obstetrics and Gynecology*, 106(5): 986–991. <https://doi.org/10.1097/01.AOG.0000182580.78402.d2>
- Can E., Bülbül A., Uslu S., Güran Ö., Nuhoglu A. (2010). Neonatal yoksunluk sendromu, Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni, 44(3):1–4.

- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2002). Fetal alcohol syndrome-Alaska, Arizona, Colorado, and New York, 1995-1997. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 51(20):433-435.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2004). Alcohol consumption among women who are pregnant or who might become pregnant-United States, 2002. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 53(50):1178-1181. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15614234>
- Colman G.J., Joyce T. (2003). Trends in smoking before, during, and after pregnancy in ten states. *American Journal of Preventive Medicine*, 24(1):29-35.
- Dowdell J.A., Fenwick J., Bartu A., Sharp J. (2009). Midwives' descriptions of the postnatal experiences of women who use illicit substances: a descriptive study. *Midwifery*, 25(3): 295-306. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.midw.2007.03.008>
- Economidou E., Klimi A., Vivilaki V.G. (2012). Caring for substance abuse pregnant women: the role of the midwife. *Health Science Journal*, 6(2):773-783.
- Floyd R.L., Jack B.W., Cefalo R., Atrash H., Mahoney J., Herron A., ... Sokol R.J. (2008). The clinical content of preconception care: alcohol, tobacco, and illicit drug exposures. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2008.09.018>
- Floyd R.L., Sobell M., Velasquez M.M., Ingersoll K., Nettleman M., Sobell L., ... Nagaraja J. (2007). Preventing alcohol-exposed pregnancies: a randomized controlled trial. *American Journal of Preventive Medicine*, 32(1):1-10.
- Goldschmidt L., Richardson G.A., Willford J., Day N.L. (2008). Prenatal marijuana exposure and intelligence test performance at age 6. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 47(3):254-263.
- Harrison P.A., Sidebottom A.C. (2009). Alcohol and drug use before and during pregnancy: an examination of use patterns and predictors of cessation. *Maternal and Child Health Journal*, 13(3):386-394. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10995-008-0355-z>
- Honein M.A., Rasmussen S.A., Reefhuis J., Romitti P.A., Lammer E.J., Sun L., Correa A. (2007). Maternal smoking and environmental tobacco smoke exposure and the risk of orofacial clefts. *Epidemiology*, 18(2):226-233. Available at: <https://doi.org/10.1097/01.ede.0000254430.61294.c0>
- Kay J., Posner S.P., Biermann J., Cordero J.F., Atrash H.K., Parker C.S., Boulet S., Curtis M. (2006). Recommendations to improve preconception health and health care - United States: a report of the CDC/ATSDR preconception care work group and the select panel on preconception care. *MMWR Recomm Rep*, 55(RR-6):1-23. Available at: <https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/rr5506a1.htm>
- Kesmodel U., Wisborg K., Olsen S.F., Henriksen T.B., Secher N.J. (2002). Moderate alcohol intake in pregnancy and the risk of spontaneous abortion. *Alcohol and Alcoholism*, 37(1):87-92. Available at: <https://doi.org/10.1093/alcalc/37.1.87>
- Lanier D., Ko S. (2008). Screening in primary care settings for illicit drug use: assessment of screening instruments - A Supplemental Evidence Update for the U.S. Preventive Services Task Force, 58(Part 2).
- Lassi Z.S., Imam A.M., Dean S.V., Bhutta Z.A. (2014). Preconception care: caffeine, smoking, alcohol, drugs and other environmental chemical/radiation exposure. *Reproductive Health*, 11(Suppl 3):S6.
- Lawder R., Harding O., Stockton D., Fischbacher C., Brewster D.H., Chalmers J., ... Conway D.I. (2010). Is the Scottish population living dangerously? Prevalence of multiple risk factors: the Scottish Health Survey 2003. *BMC Public Health*, 10(1):330. Available at: <https://doi.org/10.1186/1471-2458-10-330>
- Liu W., Mumford E.A., Petras H. (2016). Maternal alcohol consumption during the perinatal and early parenting period: a longitudinal analysis. *Maternal and Child Health Journal*, 20(2):376-385. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10995-015-1836-5>

- Lupton C., Burd L., Harwood R. (2004). Cost of fetal alcohol spectrum disorders. *American Journal of Medical Genetics*, 127C(1):42-50. Available at: <https://doi.org/10.1002/ajmg.c.30015>
- Miles M., Francis K., Chapman Y. (2010). Challenges for midwives: Pregnant women and illicit drug use. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 28(1):83-90.
- Misra D.P., Astone N., Lynch C.D. (2005). Maternal smoking and birth weight: interaction with parity and mother's own in utero exposure to smoking. *Epidemiology*, 16(3):288-293. Available at: <https://doi.org/10.1097/01.ede.0000158198.59544.cf>
- Miyake Y., Tanaka K., Okubo H., Sasaki S., Arakawa M., Henderson J., ... Arakawa M. (2014). Alcohol consumption during pregnancy and birth outcomes: the Kyushu Okinawa maternal and child health study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 14(1):79. Available at: <https://doi.org/10.1186/1471-2393-14-79>
- Morrison J.J., Chitty L.S., Peebles D., Rodeck C.H. (2005). Recreational drugs and fetal gastroschisis: Maternal hair analysis in the peri-conceptual period and during pregnancy. *BJOG: An International Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 112(8):1022-1025. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1471-0528.2005.00655.x>
- Ögel K., Eke C.Y., Erdoğan N., Taner S., Erol B. (2005). İstanbul'da gençler arasında cinsellik araştırması raporu. Yeniden Yayın, 16, İstanbul.
- Ögel K., Karadağ F., Evren C., Gürol D.T. (2011). Kullanılan madde türüne göre bağımlılık profili değişiklik gösteriyor mu? *Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 21:154-155.
- Oza-Frank R., Kachoria R., Keim S.A., Klebanoff M.A., Hartmann-Boyce J., Lancaster T. (2015). Provision of specific preconception care messages and associated maternal health behaviors before and during pregnancy. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 212(3):372.e1-8. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2014.10.027>
- Ricks N., Comer L., Liu F., DeGrande H., Adeniran O. (2017). Substance use and preconception care: a review of the literature. *International Journal of Women's Health and Reproduction Sciences*, 5(1):3-10. Available at: <https://doi.org/10.15296/ijwhr.2017.02>
- Rosenthal A.C., Melvin C.L., Barker D.C. (2006). Treatment of tobacco use in preconception care. *Maternal and Child Health Journal*, 10(S1):147-148. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10995-006-0117-8>
- Rowan C., Bick D. (2007). Revising care to reflect CEMACH recommendations: issues for midwives and the maternity services. *Evidence Based Midwifery*, 5(3):80-86.
- Salihu H.M., Aliyu M.H., Pierre-Louis B.J., Alexander G.R. (2003). Levels of excess infant deaths attributable to maternal smoking during pregnancy in the United States. *Maternal and Child Health Journal*, 7(4):219-227. Available at: <https://doi.org/10.1023/a:1027319517405>
- Scully M., Geoghegan N., Corcoran P., Tiernan M., Keenan E. (2004). Specialized drug liaison midwife services for pregnant opioid dependent women in Dublin, Ireland. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 26(1):329-335. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0740-5472\(03\)00154-5](https://doi.org/10.1016/S0740-5472(03)00154-5)
- Stokowski L.A. (2004). Fetal alcohol syndrome: new guidelines for referral and diagnosis. *Advances in Neonatal Care : Official Journal of the National Association of Neonatal Nurses*, 4(6):324.
- Streissguth A.P., O'Malley K. (2000). Neuropsychiatric implications and long-term consequences of fetal alcohol spectrum disorders. *Seminars in Clinical Neuropsychiatry*, 5(3):177-90. Available at: <https://doi.org/10.1053/scnp.2000.6729>
- The NSDUH Report. (2008). The NSDUH report: nonmedical use of pain relievers in substate regions: 2004 to 2006. Substance Abuse and Mental Health Services Administration.
- The NSDUH Report. (2012). Results from the 2012 national survey on drug use and health: summary of national findings. Substance Abuse and Mental Health Services Administration, NSDUH Series H-46, HHS.
- The NSDUH Report. (2014). Results from the 2013 national survey on drug use and health: summary of national findings. Substance Abuse and Mental Health Services Administration: Rockville, Series H-41, HHS Publication No. (SMA) 11-4658, pp.1-143.

- Tsai J., Floyd R., Green P., Boyle C. (2007). Patterns and average volume of alcohol use among women of childbearing age. *Maternal & Child Health Journal*, 11(5):437-445.
- TUBİM. (2012). Türkiye uyuşturucu raporu 2012. Available at: <http://medcontent.metapress.com/index/A65RM03P4874243N.pdf>
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2016). World drug report 2016. United Nations Publication. Available at: <https://doi.org/10.1007/s13398-014-0173-7.2>
- Ventura S.J., Hamilton B.E., Mathews T.J., Chandra A. (2003). Trends and variations in smoking during pregnancy and low birth weight: evidence from the birth certificate, 1990-2000. *Pediatrics*, 111(5 Part 2):1176-1180.
- Vinestock C., Holmes J., Wilson M., Napier K., Moretta A., Stewart S., ... Hepburn M. (2003). Substance misuse in pregnancy. Available at: <http://www.nhslothian.scot.nhs.uk/Media-Centre/Publications/ForProfessionals/Documents/SubstanceMisusePregnancy.pdf>
- Williams L., Zapata L.B., D'Angelo D.V., Harrison L., Morrow B. (2012). Associations between preconception counseling and maternal behaviors before and during pregnancy. *Maternal and Child Health Journal*, 16(9):1854-1861. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10995-011-0932-4>
- Yang I., Hall L. (2014). Smoking cessation and relapse challenges reported by postpartum women. *The American Journal of Maternal Child Nursing*, 39(6):375-380. Available at: <https://doi.org/10.1097/NMC.0000000000000082>